

**ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(5 листопада 2024 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 4
5 листопада 2024 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2024 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (5 листопада 2024 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2024. Вип. IV. 301 с.

Організаційний комітет:

Богущ А. М.	— дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
Бабчук О. Г.	— кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
Кавиліна Г. К.	— кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
Булгакова О.Ю.	— доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
Левицька М.І.	— методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

Технічне редагування матеріалів збірника — О.І. Кисельова.

ЗМІСТ

Розділ І. Теоретичні аспекти дошкільної освіти у сучасному вимірі

<i>Бабчук О. Г., Фіщенко О. М. Особливості дитячих страхів.....</i>	<i>7</i>
<i>Бондаренко Т. Особливості розвитку комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку.....</i>	<i>13</i>
<i>Булгакова О. Ю., Осадча Е. В. Розвиток спостережливості у дітей старшого дошкільного віку.....</i>	<i>18</i>
<i>Державенко М. А. Виховання соціальних умінь дітей третього року життя в комунікативній діяльності.....</i>	<i>24</i>
<i>Корибут І. Ю. Особливості прояву дитячих страхів у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>29</i>
<i>Корнєва С. Особливості розвитку самостійності у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>35</i>
<i>Кримова Н. О., Мельничук М. Г. Психолого-педагогічні особливості розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>41</i>
<i>Кримова Н. О., Капліста Д. С. Агресія сучасних дітей старшого дошкільного віку: чинники та наслідки.....</i>	<i>47</i>
<i>Кудрявцева О. А., Ігнат'єва А. І. Управлінський погляд на формування знань зі сталого розвитку старших дошкільників.....</i>	<i>53</i>
<i>Кудрявцева О. А., Прокопова Г. С. Управління якістю формування родинних цінностей дошкільників засобами сюжетно-рольових ігор.....</i>	<i>60</i>
<i>Кудрявцева О. А., Чебан Ю. В. Управлінський контекст формування емоційно-вольової готовності старших дошкільників до навчання у НУШ.....</i>	<i>67</i>
<i>Кудрявцева О. А., Ганган І. А. Управління якістю формування соціально-комунікативних умінь старших дошкільників через ігровий простір.....</i>	<i>74</i>
<i>Магда А. Особливості прояву конфліктної поведінки у дітей дошкільного віку.....</i>	<i>81</i>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Магістрантка Т. Бондаренко

У сучасному суспільстві, людина маючи соціально-громадське начало, відчуває потребу у спілкуванні та взаємодії з іншими, а для дитини дошкільного віку це є найактуальнішим, адже комунікативні вміння – це одна з найважливіших умов розвитку дитини, її індивідуалізації та соціалізації, формування особистості.

Сформовані комунікативні вміння – один з основних показників готовності дитини до взаємодії з оточуючими людьми. Вони дають змогу дітям впоратися з труднощами, сприяють подоланню неспіврозуміння, збентеження, впливають на формування доброзичливих стосунків з оточуючими, забезпечують успішність спільної діяльності [2].

Численні дослідження вітчизняних психологів і педагогів (Б. Ананьєв, О. Запорожець, М. Лейтес та ін.) дають змогу уточнити, що дошкільний вік є сензитивним періодом розвитку спілкування. У цьому віці відбувається одна з найважливіших змін у комунікативному розвитку дитини – відбувається розширення її кола спілкування. Якщо спочатку дитина спілкувалася тільки з дорослими, то тепер вона починає спілкуватися також зі своїми однолітками. Ставлення дитини до інших дітей змінюється, вона розуміє, що вони «такі самі, як вона», відбувається так звана «ідентифікація себе з однолітками» [1]. Таким чином, у дошкільному віці дитина та її однолітки потрапляють у спільний комунікативний простір.

Своєю чергою спілкування передбачає розуміння людьми одне одного. Але маленьким дітям властивий егоцентризм. Вони вважають, що інші думають, відчувають, бачать ситуацію так само, як вони. Тому їм важко увійти в становище іншої людини, поставити себе на її місце.

Необхідно зазначити, що ще складніше для дитини старшого дошкільного віку не просто зрозуміти проблеми іншої людини, уявити собі її переживання, а й емоційно відгукнутися на них. Цим іноді пояснюється жорстокість дитини, яка мучить тварину, і невелика ефективність слів дорослого: «Залиш кішку в спокої, ти робиш їй боляче». Точно так само маленька дитина не завжди може зрозуміти образу і біль іншої людини. Поступово, на основі досвіду спілкування, у дітей розвивається соціальна сприйнятливність, тобто здатність зважати на почуття і бажання інших людей, причини їхніх вчинків. Тільки в цьому разі між людьми можуть встановлюватися особливі стосунки, що виражаються у взаємній симпатії, дружбі, коханні (Д. Ельконін, Л. Виготський, Л. Божович, Л. Венгер, О. Люблинська, В. Мухіна, Я. Коломенський та ін.).

Нарешті, ще одним дуже важливим елементом повноцінного спілкування є розуміння того, як тебе сприймає твій партнер. Саме такого роду недостатнє розуміння людьми одне одного найчастіше є причиною конфліктів. Тим паче це складно для маленьких дітей, тому між ними настільки часті сварки, суперечки і навіть бійки.

При цьому слід підкреслити, якою б не була форма спілкування дитини з оточуючими людьми, необхідним засобом його залишається експресія. Емоційне спілкування, видозмінюючись, проходить через усі форми спілкування, пронизує й забарвлює їх, відіграючи водночас величезну роль у формуванні у дитини емоційно-ціннісного ставлення до людей, їхнього розуміння і розвитку в неї власних засобів експресивного впливу на оточення [7].

Предметом спілкування дитини з дорослим можуть стати такі явища і події, які не можна побачити в конкретній ситуації взаємодії. Змістом спілкування можуть стати і власні переживання, цілі та плани, стосунки, спогади. Усе це також не можна побачити очима і помацати руками, проте через спілкування з дорослим усе це стає цілком реальним, значущим для дитини. Очевидно, що поява позаситуативного

спілкування суттєво розсуває горизонти життєвого світу дитини дошкільного віку [4].

Дорослий, як і раніше, є для дітей джерелом нових знань, і діти, як і раніше, потребують його поваги і визнання. Але для дитини стає дуже важливо оцінити ті чи інші якості та вчинки (і свої, й інших дітей) і важливо, щоб її ставлення до тих чи інших подій збіглося зі ставленням дорослого. Спільність поглядів і оцінок є для дитини показником їхньої правильності. Дитині в старшому дошкільному віці дуже важливо бути хорошою, все робити правильно: правильно поводитися, правильно оцінювати вчинки та якості своїх однокласників, правильно будувати свої стосунки з дорослими та з ровесниками [3].

На наш погляд, це прагнення, звісно ж, має підтримувати вихователь. Для цього потрібно частіше розмовляти з дітьми про їхні вчинки та стосунки між ними, давати оцінки їхнім діям. Дітей старшого дошкільного віку вже більше хвилює оцінка не конкретних умінь, а їхніх моральних якостей та особистості загалом. На нашу думку, якщо дитина впевнена, що дорослий добре ставиться до неї та поважає її особистість, вона може спокійно, по-діловому ставитися до зауважень, які стосуються її окремих дій або вмінь. Тепер уже негативна оцінка її малюнка не так сильно ображає дитину. Головне, щоб вона загалом була гарною, щоб дорослий розумів і поділяв її думки.

У взаємодії та спілкуванні діти старшого дошкільного віку більшою мірою, ніж молодші, орієнтовані на однокласників: вони значну частину вільного часу проводять у спільних іграх та бесідах, для них стають істотними оцінки й думка товаришів, дедалі більше вимог вони пред'являють одне одному і у своїй поведінці намагаються враховувати їх. У дітей цього віку підвищується вибірковість і стійкість їхніх взаємин: постійні партнери можуть зберігатися протягом усього року. Пояснюючи свої вподобання, вони вже не посилаються на ситуативні, випадкові причини («поруч сидимо», «він мені

сьогодні машинку дав погратися» тощо), як це спостерігається в молодших дітей, а зазначають успішність тієї чи іншої дитини в грі («з нею цікаво гратися», «подобається гратися з нею» тощо), її позитивні якості («вона добра», «вона хороша», «вона не б'ється» тощо), її позитивні якості («він добрий», «вона хороша», «вона не б'ється» і т. ін.) [6].

Аналіз наукової літератури дозволяє виділити низку особливостей взаємодії дітей з однолітками:

- яскрава емоційна насиченість: розмови дітей з дорослими протікають відносно спокійно, без зайвої емоційності, в той час як спілкування з однолітками супроводжуються різкими інтонаціями, криком, кривляннями, сміхом;

- нестандартність дитячих висловлювань, загальноприйнятих фраз і мовленнєвих зворотів: розмовляючи один з одним, діти використовують неочікувані, непередбачувані слова, поєднання слів і звуків, фрази, у такий спосіб виявляючи свою індивідуальність і творчу самостійність;

- переважання ініціативних висловлювань над відповідними: бесіди, як правило, у дітей не виходять, вони перебивають одне одного, кожен говорить про своє, не слухаючи партнера, тоді як ініціативу і пропозиції дорослого дитина завжди підтримує, намагається відповісти на запитання дорослого, продовжити розпочату розмову, вважає за краще слухати, ніж говорити сама;

- багатство призначення і функцій комунікативної діяльності: у спілкуванні з однолітками проявляється і керування діями партнера, і контроль над його діями, і нав'язування власних зразків, і спільна гра, і постійне порівнювання із собою.

Слід підкреслити, що цілеспрямований розвиток комунікативних умінь у дітей може відбуватися в їхній повсякденній діяльності, за допомогою дидактичних, рухливих і сюжетно-рольових ігор. Крім того, комунікативними вміннями дитина оволодіває, спілкуючись із дорослими та однолітками. У спілкуванні з однолітками, на думку фахівців, у дитини формуються та розвиваються такі комунікативні вміння, як уміння

прикидатися, висловлювати образу (навмисне не помічати, не відповідати), фантазувати (вигадувати щось незвичайне, нереальне), фантазувати (вигадувати щось незвичайне, нереальне) [5].

Таким чином, підбиваючи підсумок усьому вище сказаному, робимо висновок про те, що в спілкуванні з однолітками дитина вчиться виражати себе, керувати іншим, вступати в різноманітні стосунки. Водночас у процесі спілкування з дорослими дитина вчиться говорити і знати, як треба слухати і розуміти іншого, засвоювати нові знання. Крім того, саме через спілкування дитина засвоює від дорослого його образи, тому на батьків і педагогів лягає особлива відповідальність за побудову взаємодії.

Виходячи з розглянутих особливостей розвитку спілкування у дітей старшого дошкільного віку, ми припускаємо, що розвиток комунікативних умінь у дитини відбуватиметься більш ефективно, якщо створити необхідні для цього умови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисенко О.І. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОПОПП ЧОР, 2012. 32 с.
2. Зінорук Ален Сутність поняття «комунікативні уміння». *Молодь і ринок*. № 3-4 (201-202), 2022. С. 196-201.
3. Каньоса Н. Г. Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2015. 121с.
4. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль, 2010. 152 с.
5. Психологія спілкування : навч. посіб. / Л. Г. Кайдалова, Л. В. Пляка, Н. В. Альохіна, В. С. Шаповалова. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : НФаУ, 2018. 140 с.
6. Смольнікова Г. В. Психологічні особливості спілкування дітей в різновікових групах дошкільного навчального закладу. автореф. дис...кнд.психол. наук 19.00.07. Київ: НПУ ім. М. Драгоманова, 2008. 23 с.

7. Терещенко Л.А., Карабасєва І.І. Психологічні особливості емоційної сфери дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, Том 10. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія.* Випуск 33. 2019. С. 214 – 234.

РОЗВИТОК СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

**Д.психол.н., проф. О. Ю. Булгакова
Магістрантка Е. В. Осадча**

Спостережливість є важливою характеристикою когнітивного розвитку дитини, що визначає її здатність до активного пізнання та ефективної взаємодії з інформаційним середовищем. Формування цієї якості у дітей старшого дошкільного віку стає актуальним завданням сучасної педагогіки, оскільки саме в цей період розпочинається інтенсивне становлення пізнавальних процесів, а також закладаються основи інтелектуального розвитку, які впливають на подальше навчання та адаптацію дитини в соціальному середовищі. Зважаючи на це, розвиток спостережливості у дітей старшого дошкільного віку має суттєве значення для підвищення ефективності освітнього процесу та формування базових навичок, необхідних для подальшого навчання у школі.

Основною метою дослідження було розробити та обґрунтувати педагогічні умови, які сприяють розвитку спостережливості у дітей старшого дошкільного віку в процесі експериментальної діяльності.

Для досягнення мети були визначені такі завдання:

1. Здійснити аналіз наукових підходів до вивчення спостережливості як особистісної характеристики, зокрема, її ролі у когнітивному, емоційному та поведінковому розвитку.